

Az épületfizika tárgya

Az épületfizika tantárgy törzsanyagában szereplő témák

A tárgyalt jelenségek zöme transzportfolyamat

Lényege: valamilyen potenciálkülönbség miatt valami áramlik

Az épületfizikában vizsgált transzportfolyamatok

- hő

hőmérsékletkülönbség hatására

- vízgőz

parciális nyomáskülönbség hatására

- levegő

nyomáskülönbség hatására

A transzportfolyamatok vizsgálatának célja:

- az áramok pillanatnyi értékének meghatározása $\Rightarrow$ épületgépészeti rendszerek beépítendő teljesítménye
- az áramok integrálértékének meghatározása $\Rightarrow$ fogyasztás
- a potenciáeloszlások meghatározása $\Rightarrow$ állagvédelem
- a jó hőérzeti feltételek és belső levegőminőség biztosítása

Az építészeti és szerkezettervezés célja többek között a fogyasztás csökkentése az észszerűség határáig, az állagvédelem és a megfelelő komfort biztosítása.

A HAZAI LAKOSSÁGI ENERGIAFOGYASZTÁS MEGOSZTLÁSA

”A FÉNY, A HŐ, A NAPSUGÁRZÁS AZ ÉPÍTÉSZET ANYAGAI,
AMELYEKET UGYANOLYAN GONDOSAN KELL TERVEZNI,
MINT A BETONT VAGY AZ ACÉLT”

M. Papadopoulos

”EZEKNEK NEM A STÍLUST KELL BEFOLYÁSOLNIUK,
NEM VALAMI HOZZÁTOLDOTT MÓDON KELL
MEGJELENNIÜK, HANEM A LÉNYEGET KELL
MEGHATÁROZNIUK. ”

A. Tombazis

Hőtranszport a határolószerkezetekben

Sugárzást át nem bocsátó szerkezetek

„opaque” szerkezetek

*(azért nem „átlátszatlan”, mert
nemcsak a látható, hanem az
infrásugárzás is szerepel)*

Miért „hőtranszport” ?

mert többféle folyamat játszódik le

- vezetés szilárd anyagban, nyugalomban lévő folyadékban, gázban

azaz a határoló szerkezet szilárd anyagú rétegeiben

kis vastagságú vízszintes légrétegekben, iránytól függően

- átadás felület és áramló levegő között

helyiség levegője és belső felület között

ahol a levegő jellemzően a hőmérsékletkülönbség miatt mozog

külső levegő és külső felület között

ahol a szélhatás miatt még intenzívebb a légmozgás

- sugárzás két olyan felület között, amelyek egymást „látják”

belső térhatárolás és külső határolás belső felületei között

külső felületek és talaj, burkolat, más épületek között

külső felületek és égbolt között

külső felületek és a Nap között

belső felületek és a Nap között transzparens szerkezeteken át

Ezek a folyamatok gyakran „keverednek”, például egy felületen átadás és sugárzás, egy laza szálás hőszigetelésben vezetés és átadás, egy légrétegben vezetés, átadás és a szembenéző felületek között sugárzás

További lehetséges forma: a levegő valahonnan valahová áramlik vagy hőmérsékletkülönbség vagy kényszer (pl. szél, szellőztető berendezés) hatására és az áramló levegő hőt is szállít - ez a *konvektív* transzport. Előfordul légrétegben, laza szálás hőszigetelő anyagokban.

Hővezetés: az anyag jellemzője

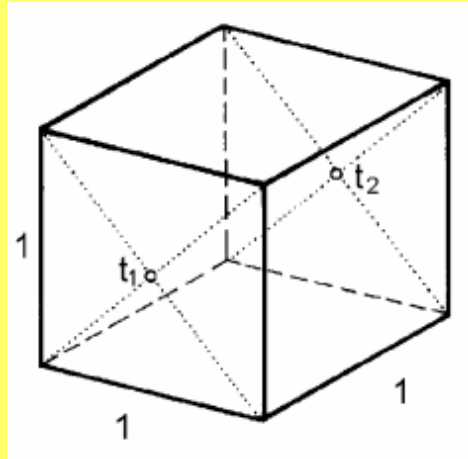
Értelmezése: egységnyi élhosszúságú kocka, két szemköztí felülete között egységnyi hőmérsékletkülönbség

A hővezetési tényező az időegység alatt átjutó hő mennyisége

Mértékegysége

$$\frac{J}{smK} = \frac{W}{mK}$$

Jele λ

A hővezetési tényező nagyságrendje:

kis sűrűségű (15-20 kg/m³) hőszigetelő anyagok: 0,035-0,040

nagyobb sűrűségű hőszigetelő anyagok 0,1-0,2

könnyű falazóelemek: 0,3-0,6

tégla 0,6-0,9

könnyű beton (1200-1800 kg/m³) 0,4-0,8

vasbeton 1,55

acél 58

aluminium 185

Tendencia: könnyebb anyag ➡ kisebb hővezetési tényező

Izotróp anyag: a hővezetési tényező nem függ az iránytól

Anizotróp anyag: a vezetés irányfüggő (fa)

A hővezetési tényező nem állandó: függ az anyag nedvességtartalmától, esetleges roskadástól, tömörödéstől (önsúly, más réteg, helyzete), hőmérséklettől.
 λ deklarált értéke: gyári új állapotban
 λ tervezési értéke: beépített állapotban, az előbbi hatások alatt

$$\lambda_{tervezési} = \lambda_{deklarált} (1 + \sum \kappa)$$

A különbség többször 10 % is lehet !
 Mi történik a szilvával, midőn lekvár lesz belőle ?
 És mi történik a hőszigeteléssel, ha sablonban szendvicspanel készül ?

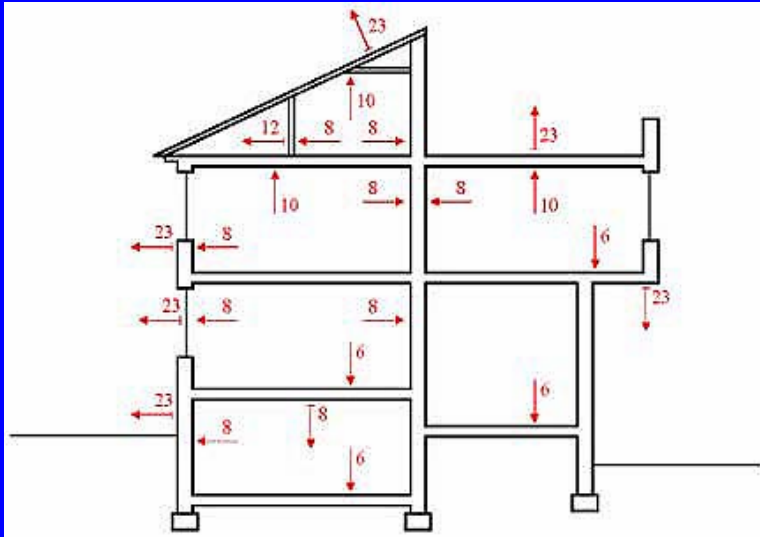
A határolószerkezetek többnyire párhuzamos síklapokkal határoltak, amelyek hőmérsékletei különböznek. A hőáram ezek síkjára merőlegesen, egy irányban áramlik (*egydimenziós*). A hőmérsékletek időben állandóak, a hőáram *stacioner*. A hőáram egyenesen arányos a hőmérsékletkülönbséggel és a hővezetési tényezővel, fordítottna a réteg vastagságával. Egységnyi homlokfelületre

$$q = \frac{\lambda}{d} (t_1 - t_2) W / m^2$$

A réteg jellemzője a vezetési ellenállás $R = \frac{d}{\lambda} m^2 K / W$

Több réteg esetén az egyes rétegek ellenállásai összegeződnek (az egyszerű Ohm törvény analógiájára)

A felület és a környezet közötti hőcserét a hőátadási tényező jellemzi. Jele α (h), mértékegysége W/m^2K , a belső oldalra i , a külsőre e indexek utalnak. A hőátadási tényezők reciprokai a felületi ellenállások: R_i, R_e . Átadásra és sugárzásra együtt jellemző értékek.

A teljes ellenállás

$$R_{\text{ö}} = R_i + \sum R_j + R_e$$

Ennek reciproka
$$U = \frac{1}{R_i + \sum_{j=1}^{j=n} R_j + R_e} = \frac{1}{\frac{1}{\alpha_i} + \sum_{j=1}^{j=n} \frac{d_j}{\lambda_j} + \frac{1}{\alpha_e}}$$

a hőátbocsátási tényező (k, U), mértékegysége W/m^2K

Jellemző értékek:

fal:	0,4 - 0,7
felső zárófödém:	0,1 - 0,4
alsó zárófödém:	0,5 - 0,9
ablak	1,5 - 2,8

A hőátbocsátási tényező ismeretében a hőáram számítható.

Az épületből távozó összes hőáram (transzmissziós hőveszteség):

$$Q = \sum A_j \cdot U_j \cdot (t_i - t_e)$$

A hőáram ismeretén túl állagvédelmi szempontból szükséges a keresztmetszetben kialakuló hőmérsékleteloszlás ismerete is (páralecsapódás a belső felületen, a kapillárisokban, a szerkezet belsejében, fagyhatár).

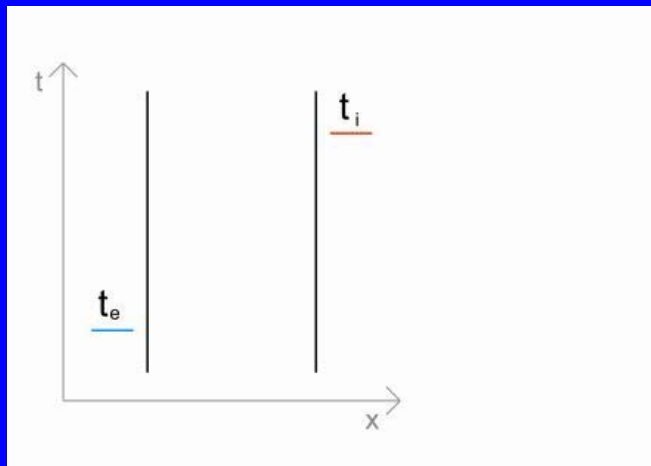
A hőmérsékleteloszlás meghatározásának elve:

- az áram bármely, a homlokfelülettel párhuzamos síkban ugyanakkora,
  - vagyis minden rétegen ugyanaz az áram halad át,
  - és ugyanez az áram halad át a belső és a külső felületen is.
- Ugyanakkora áram „áthajtásához” annál nagyobb hőmérsékletkülönbség kell, minél nagyobb az áramút adott szakaszának az ellenállása.

➡ Az egy szakaszra jutó hőmérsékletkülönbség úgy aránylik a teljes $(t_i - t_e)$ hőmérsékletkülönbséghez, ahogyan a szakasz ellenállása aránylik a teljes hőátbocsátási ellenálláshoz:

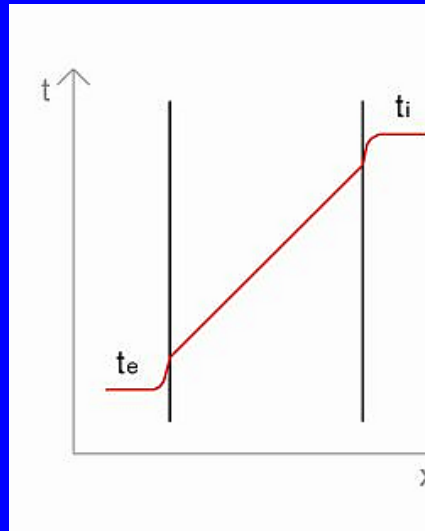
$$R_j / R_{\bar{o}} = \Delta t_j / (t_i - t_e)$$

A szakaszhatárokon a hőmérsékletet tehát úgy állapítjuk meg, hogy a teljes hőmérsékletkülönbséget a szakasz-ellenállások arányában felosztjuk. Tekintsük a belső és a külső hőmérséklet tervezési értékeit: egyrétegű fal esetén különbségüket három részre kell osztani aszerint, hogy a két felületi ellenállás és a fal vezetési ellenállása hogyan aránylik az összes ellenálláshoz.

Egy homogén anyagú rétegben a hőmérsékleteloszlás egyenes mentén változik. A felületek mentén a hőmérséklet a felülettel érintkező igenvékony *határrétegben* változik. Részletek nélkül ezt csak egy ívvel jelezzük, ennek a felületet ábrázoló vonal az érintője.

A hőmérsékleteloszlás vonalának meredeksége arányos a hőárammal amely -egységnyi homlokfelületre - a következő formában is felírható:

$$q = \frac{\lambda}{d} (t_1 - t_2) = \lambda \frac{t_1 - t_2}{d}$$

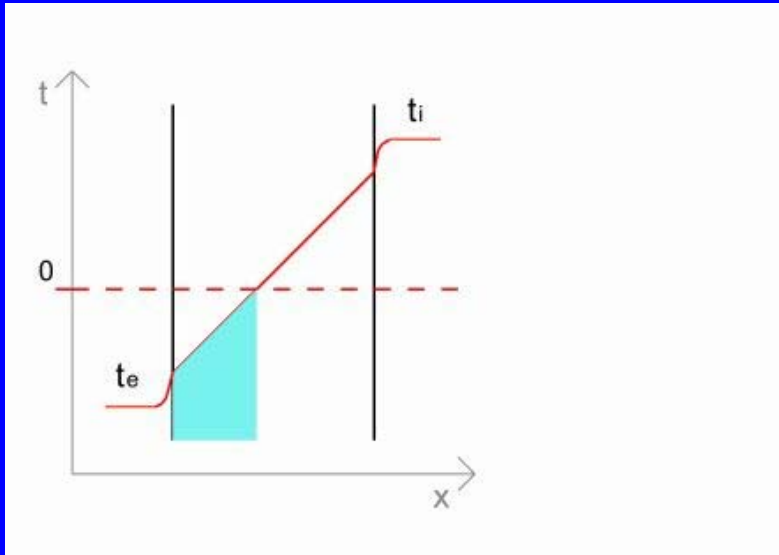
Az utóbbi formában a képletben szereplő hányados az adott $x - t$ koordinátarendszerben a *vonalt meredeksége*.

Időben állandósult folyamat esetén egy rétegből annyi áram távozik, amennyi abba belép, az áram az x tengely mentén *nem* változik.

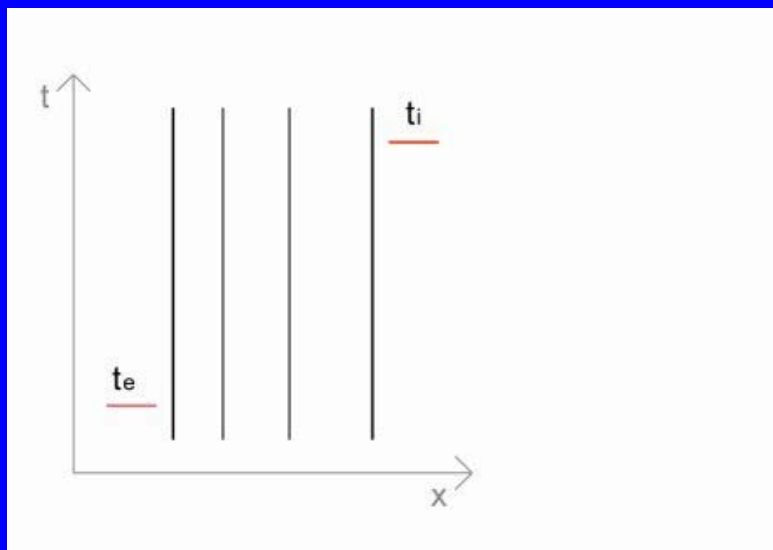
Ezért, amíg λ nem változik (az anyag homogén), addig a vonal meredeksége sem változik $\Rightarrow$ homogén rétegben az eloszlás lineáris.

A réteghatárokon λ változik, ezzel a meredekség is változik - de a szorzati-azaz az áram - nem !

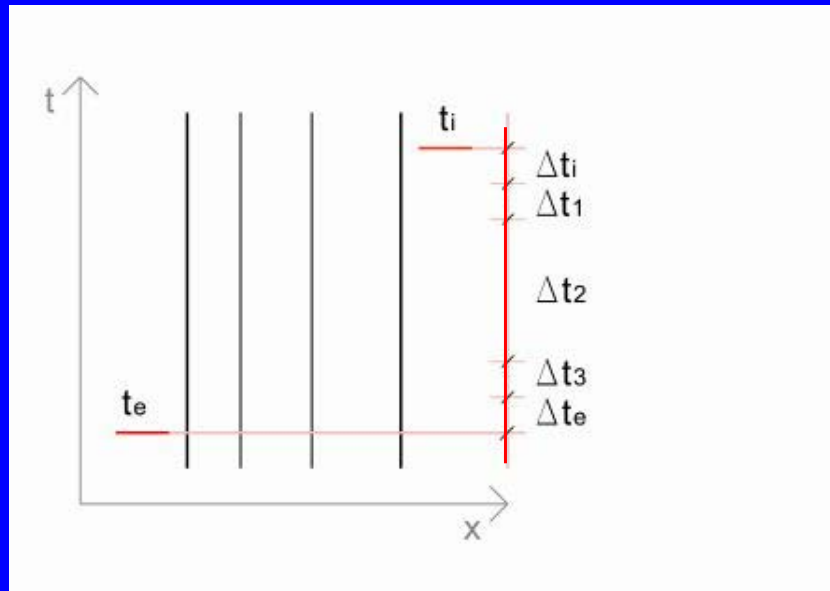
A hőmérsékleteloszlás ismeretében a fagyhatár kijelölhető.
(Megjegyzendő, hogy a pórusokban -azok méretétől függően a H₂O 0°C-nál alacsonyabb hőmérsékleten lesz szilárd halmazállapotú.)

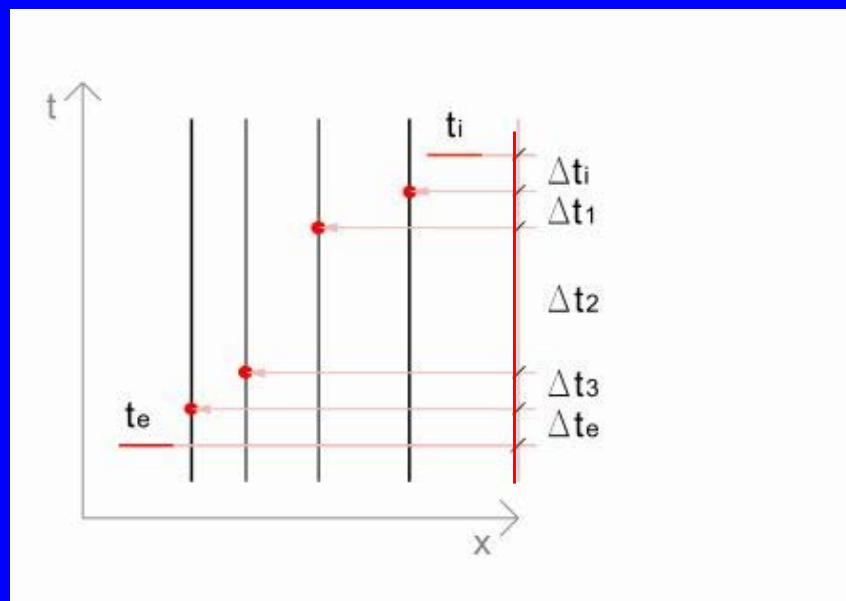
Elvileg nem változik a kép akkor sem, ha a szerkezet többretegű. A kiinduló adatpár a belső és a külső hőmérséklet tervezési értéke:

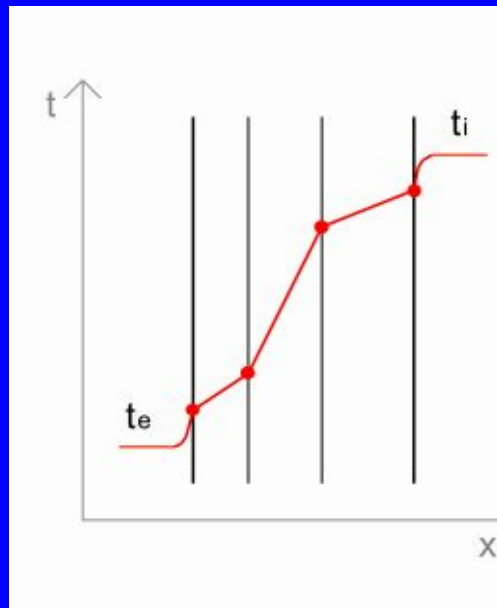
A teljes hőmérsékletkülönbséget felosztjuk az ellenállások arányában

A felületeken és a réteghatárokon jelöljük a t értékeket:

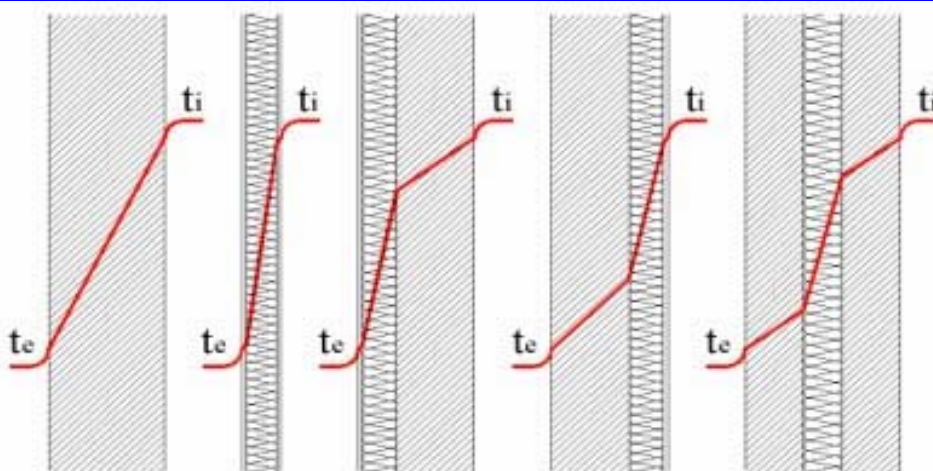

A réteghatárokon kijelölt pontokat egy-egy rétegen belül egyenesekkel összekötjük - a szakaszok meredeksége azonnal mutatja, hol van hőszigetelő réteg:

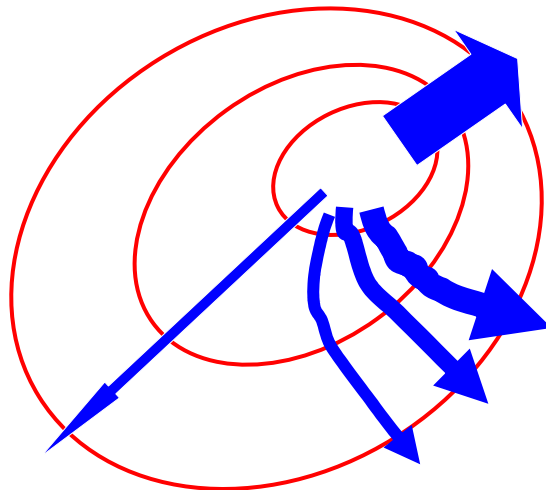
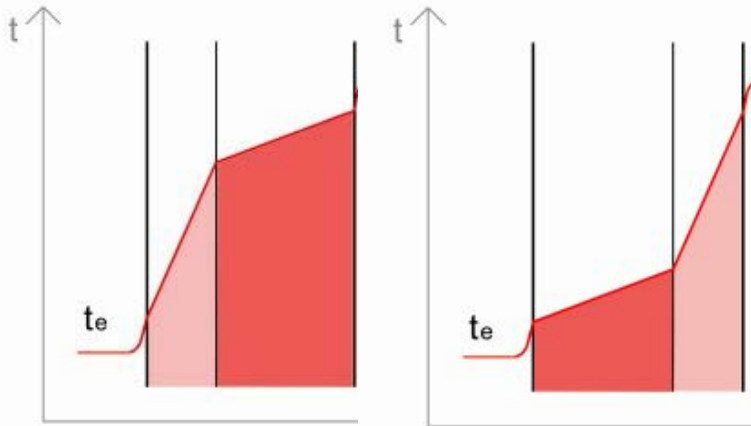

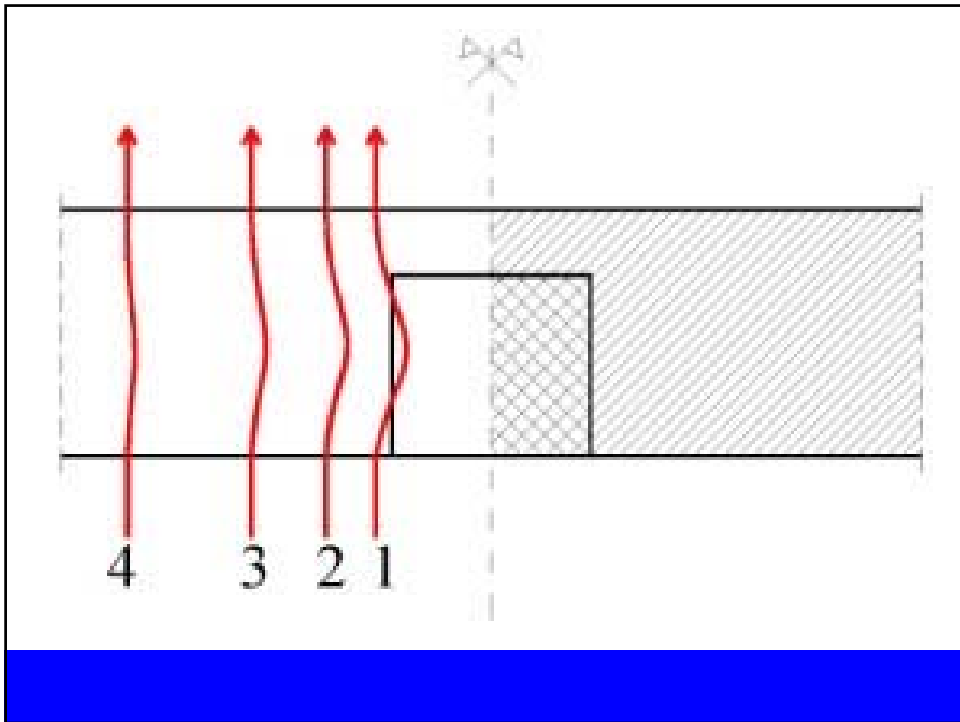
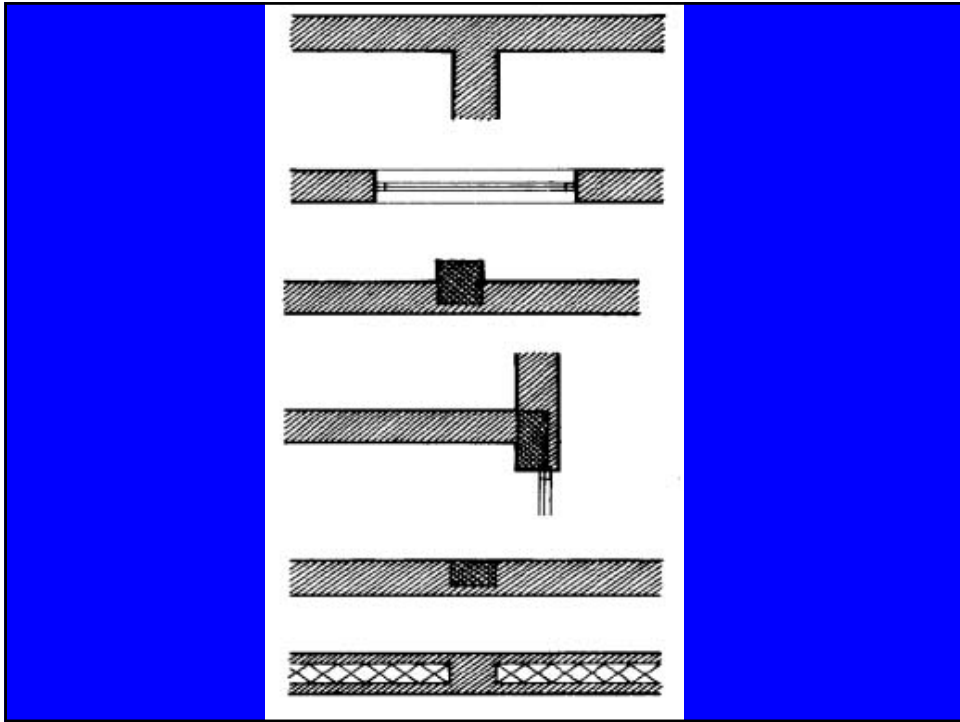
Jellemző hőmérsékleteloszlások: egyrétegű, külső, belső és közbelső hőszigetelés.

A felületeknél a hőmérsékletkülönbség annál kisebb, minél nagyobb a teljes szerkezet hőátbocsátási ellenállása

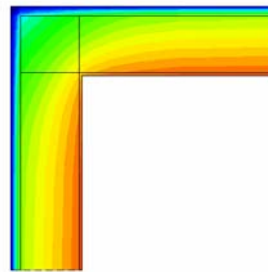
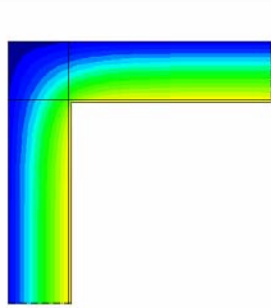

A valóságban időben változó folyamatok szempontjából fontos, hogy a szerkezet mennyi hőt tárol - ez nagyban függ a rétegsorrendtől !

Hőhidak - falsarok

B30 falazat (tégla + gipszvakolat)

$$\lambda_{B30} = 0.64 \text{ W/mK}$$

$$\lambda_{vak} = 0.34 \text{ W/mK}$$

$$\Psi_f = 0.15 \text{ W/mK}$$

$$t_x(t_e = -2^\circ\text{C}) = 10.7^\circ\text{C}$$

$$t(t_e = -2^\circ\text{C}) = 14.2^\circ\text{C}$$

$$\text{A vizsgált falszakasz hővesztesége : } 62.4 \text{ w/m}$$

B30 falazat (+ 5cm expandált polisztirol)

$$\lambda_{B30} = 0.64 \text{ W/mK}$$

$$\lambda_{vak} = 0.054 \text{ W/mK}$$

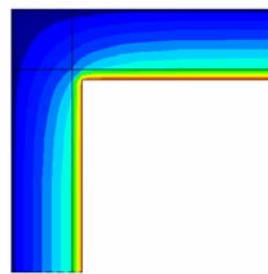
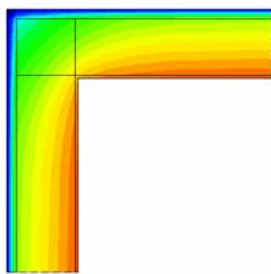
$$\Psi_f = 0.19 \text{ W/mK}$$

$$t_x(t_e = -2^\circ\text{C}) = 14.8^\circ\text{C}$$

$$t(t_e = -2^\circ\text{C}) = 17.3^\circ\text{C}$$

$$\text{A vizsgált falszakasz hővesztesége : } 30.5 \text{ w/m}$$

Hőhidak - falsarok

B30 falazat (+ 5cm exp.pol kívül)

$$\lambda_{B30} = 0.64 \text{ W/mK}$$

$$\lambda_{vak} = 0.054 \text{ W/mK}$$

$$\Psi = 0.19 \text{ W/mK}$$

$$t_x(t_e = -2^\circ\text{C}) = 14.8^\circ\text{C}$$

$$t(t_e = -2^\circ\text{C}) = 17.3^\circ\text{C}$$

$$\text{A vizsgált falszakasz hővesztesége : } 30.5 \text{ w/m}$$

B30 falazat (tégla + gipszvakolat)

$$\lambda_{B30} = 0.64 \text{ W/mK}$$

$$\lambda_{vak} = 0.054 \text{ W/mK}$$

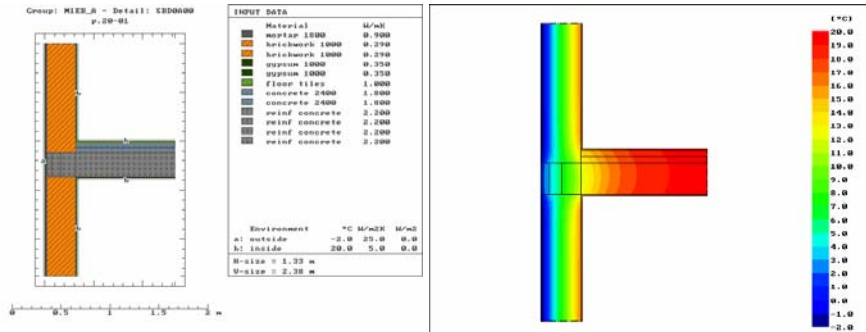
$$\Psi = 0.05 \text{ W/mK}$$

$$t_x(t_e = -2^\circ\text{C}) = 10.7^\circ\text{C}$$

$$t(t_e = -2^\circ\text{C}) = 14.2^\circ\text{C}$$

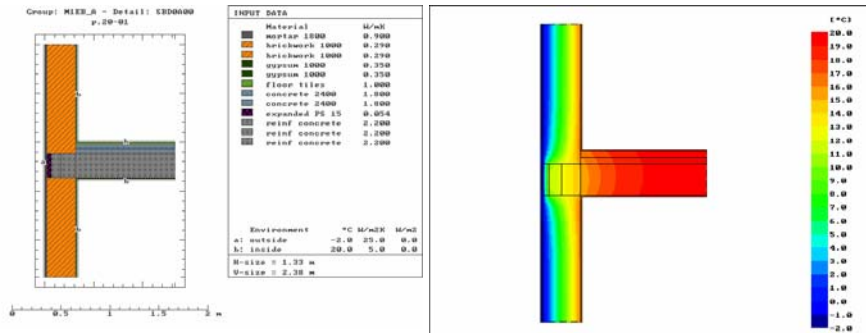
$$\text{A vizsgált falszakasz hővesztesége : } 62.4 \text{ w/m}$$

Hőhidak – vb födém(25cm), Porotherm NF30

A külső fal „meleg” a padló „hideg”
($\psi=0.90$)

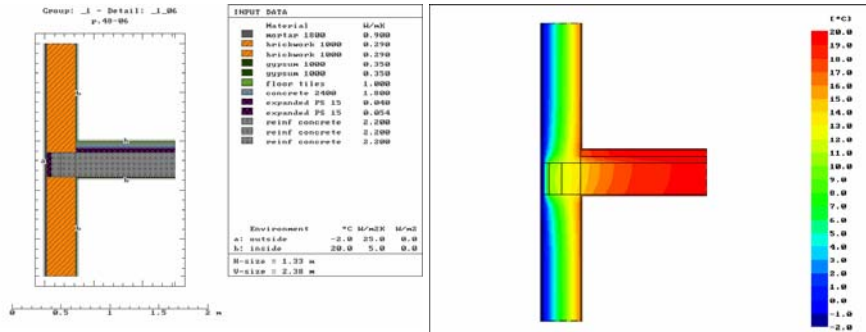
Hőhidak – vb födém(25cm), Porotherm NF30

5cm exp. pol. Hőhid megszakítás. ($\psi=0.47$)

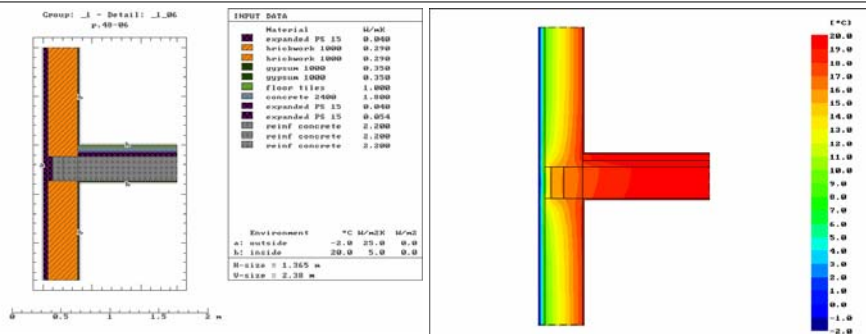
Hőhidak – vb födém(25cm), Porotherm NF30

5cm exp. pol. Hőhid megszakítás. ($\Psi=0.47$)

5cm Padló hőszigetelés. ($\Psi=0.45$)

Hőhidak – vb födém(25cm), Porotherm NF30

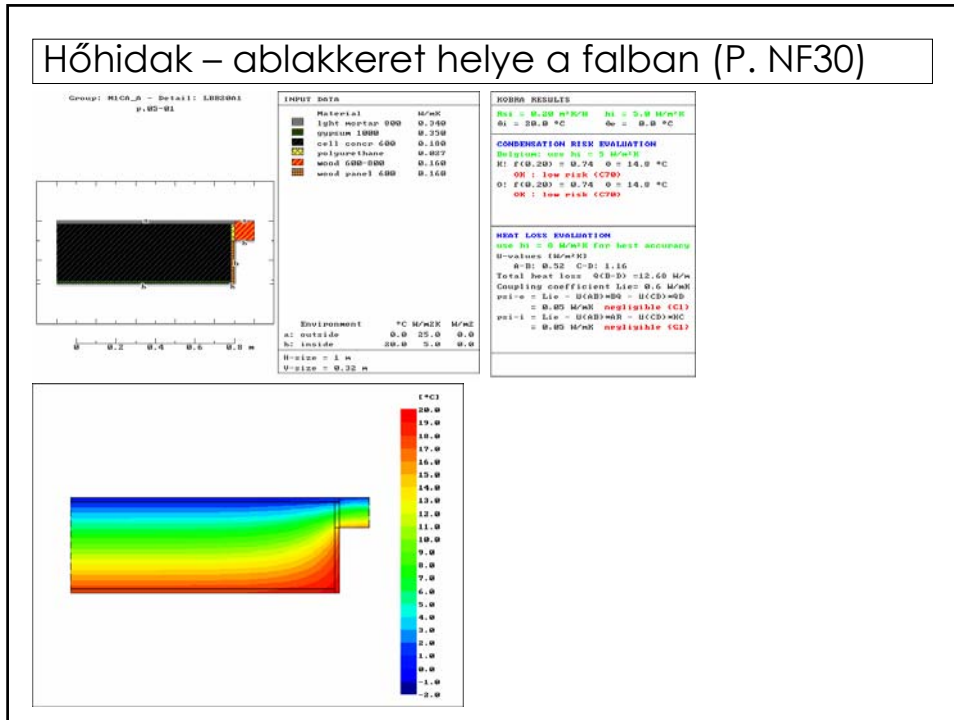

5cm exp. pol. Hőhid megszakítás. ($\Psi=0.47$)

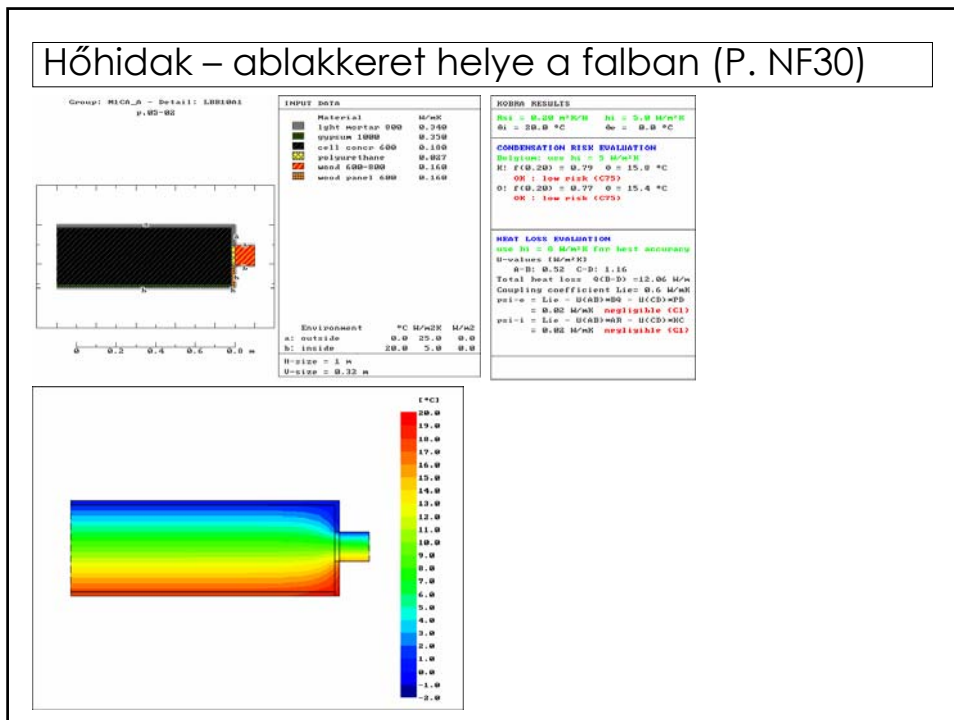
5cm Padló hőszigetelés. ($\Psi=0.19$)

5cm Dryvite homlokzati hőszigetelés. ($\Psi=0.18$)

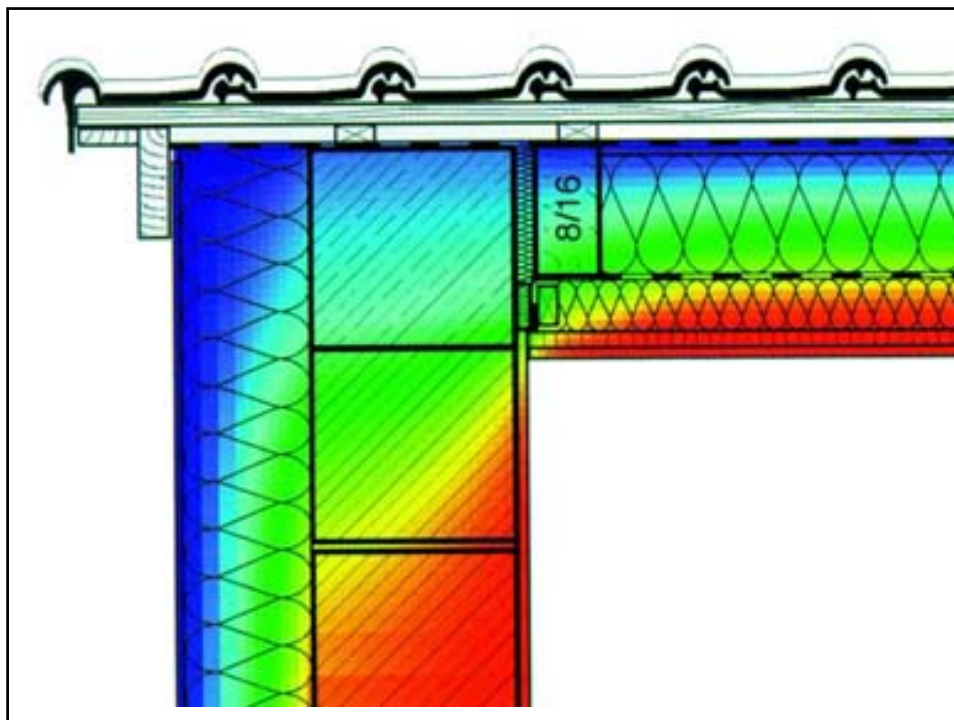
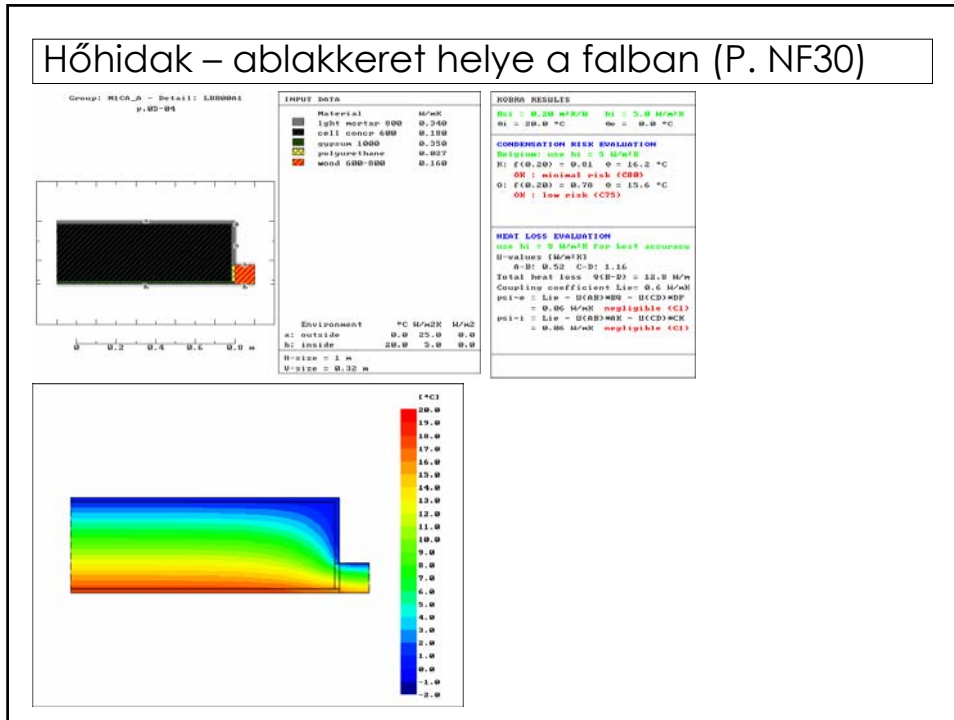
Hőhidak – ablakkeret helye a falban (P. NF30)

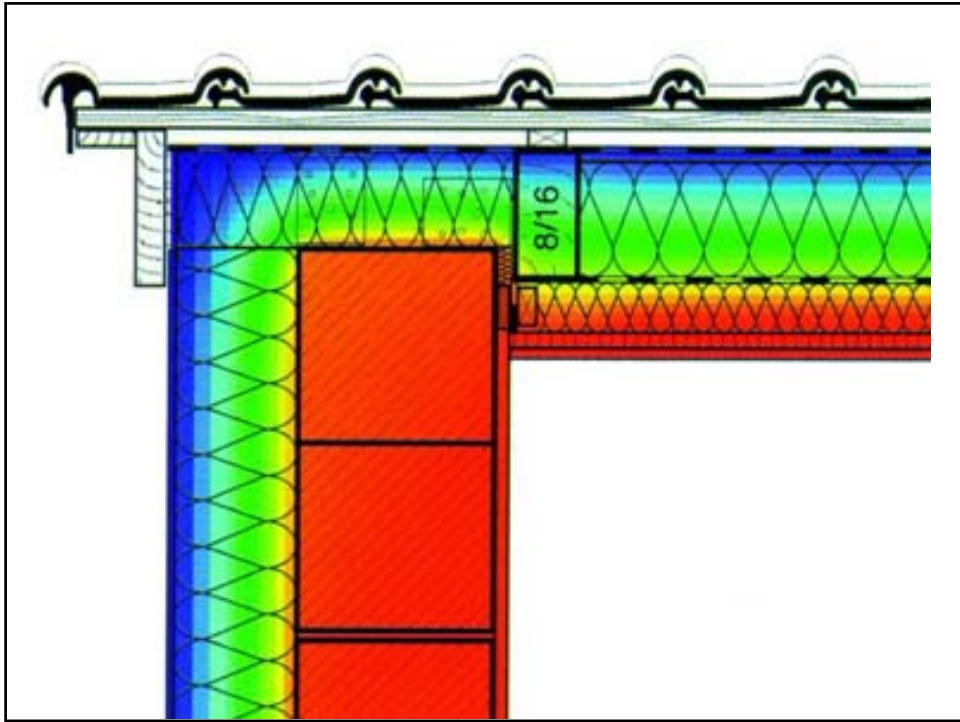

Hőhidak – ablakkeret helye a falban (P. NF30)

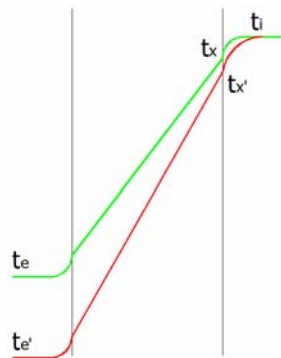

Hőhidak – ablakeret helye a falban (P. NF30)

Hőhidak
Sajátléptékben mért hőmérséklet

$$\Theta_x = \frac{t_x - t_e}{t_i + t_e}$$

$$\Theta_x = \Theta'_x$$

Hőhidak Vonalmenti hőátbocsátási tényező

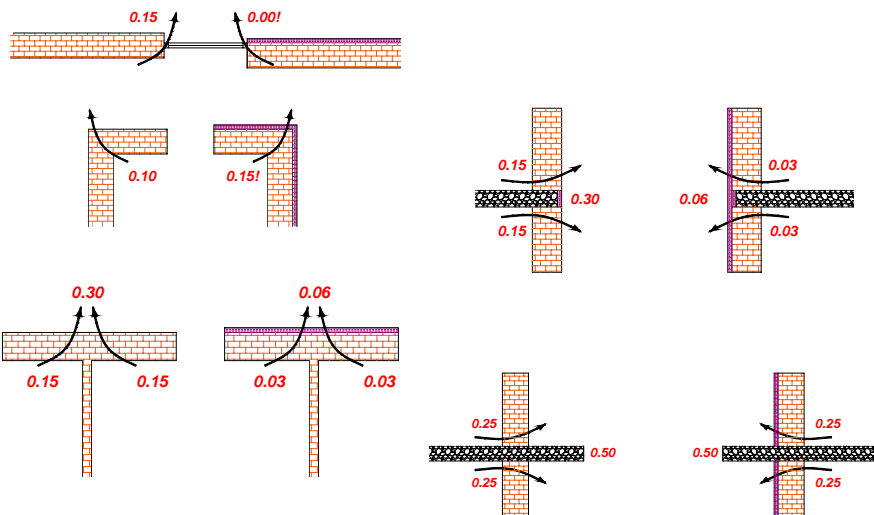
$$Q_l = l \times \Psi_{szi}(t_i - t_e)$$

- Definíció
- A hőhidak miatti többlet hőveszteség
- Vonatkozási felület

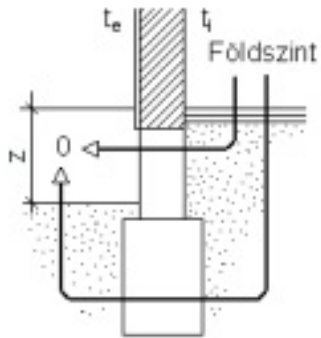
$$Q = Q_{rtg} + \sum_j Q_{lj} = A_{fal} U_{rtg} (t_i - t_e) + \sum_j l_j \Psi_{szi_{lj}} (t_i - t_e)$$

$$k_e = +U_{rtg} + \frac{\sum_j l_j \Psi_{szi_{lj}} (t_i - t_e)}{A}$$

Épületszerkezeti elemek vonalmenti hőátbocsátási tényezői

Hőhidak Talajra fektetett padló

Hővesztése az építmény kerületéhez köthető, ezért ezt is vonalmenti hőátbocsátási tényezővel jellemezzük, mely függ:

- A padló rétegrendjétől, különös tekintettel a benne lévő hőszigetelés vastagságától
- A lábazat kialakításától, annak hőszigetelésétől
- A geodetikus magasságkülönbségtől

Hőhidak Vasbetéttel áttört hőszigetelő réteg

$$\lambda_r = \frac{\lambda_{sz}(1 + \kappa)A_{SZ} + \lambda_V A_V}{A_{SZ} + A_V}$$

- o A hőszigetelés hővezetési tényezőjét módosítja
- o A társított anyagok hővezetési tényezőinek nagy a különbsége
- o Példák:
  - o Vasbetéttel áttört hőszigetelő réteg
  - o Szarufák között hőszigetelés
  - o Bordázott felület
- o A számítási modell feltétele, hogy oldal irányú hővezetés nincs
- o Számítása a felülettel, vagy térfogattal súlyozott számtani közép